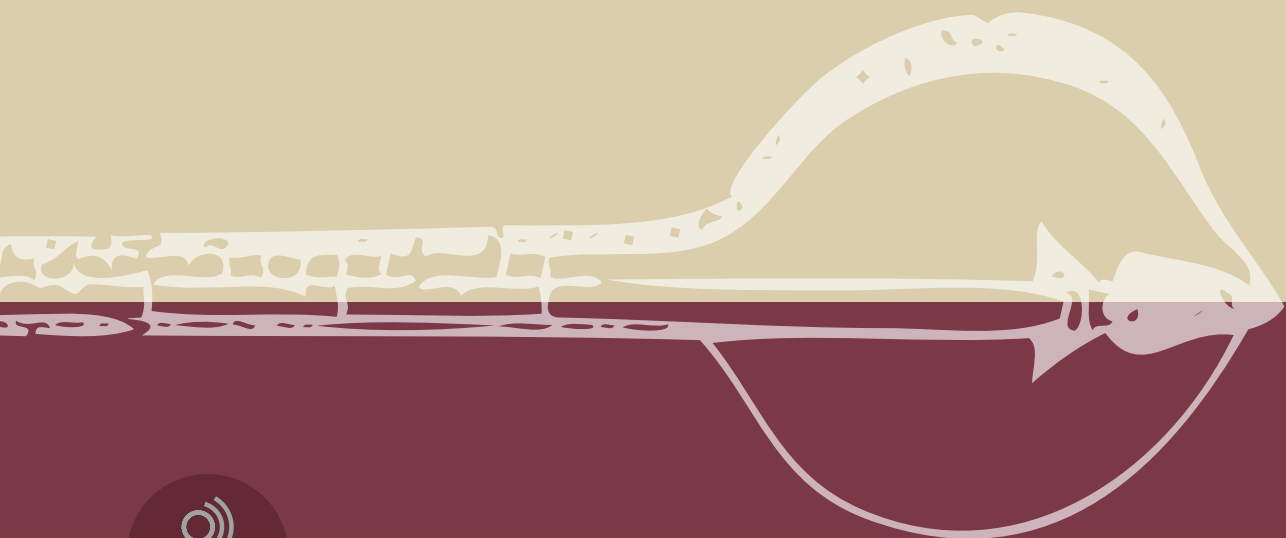

ΜΟΥΡΑΤ ΑΪΝΤΕΜİR

ΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΜΑΚΑΜ

+Ακουστικό
Υλικό

fagotto books

Το τουρκικό μακάμ

Μουράτ Αϊντεμίρ

Πρώτη έκδοση (στα ελληνικά): Νοέμβριος 2012

Τίτλος πρωτοτύπου (στην αγγλική γλώσσα):

Turkish music makam guide / Murat Aydemir

© Pan Yayıncılık 2010

Μετάφραση από την αγγλική γλώσσα,
επιμέλεια έκδοσης, ευρετήριο και γλωσσάρι:
Σοφία Κομποτιάτη

Σελιδοποίηση: fagottobooks dtp

Όλα τα δικαιώματα για την ελληνική έκδοση:

fagotto books

Μουσικές Εκδόσεις Fagotto

Βαλτετσίου 15, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3645147, fax: 210 3645149

Ζακύνθου 7, 31 100, Λευκάδα, τηλ./fax: 26450 21095

e-mail: info@fagottobooks.gr

www.fagottobooks.gr

Το τουρκικό μακάμ

Μουράτ Αύντεμίρ

Μετάφραση, επιμέλεια έκδοσης:

Σοφία Κομποτιάτη

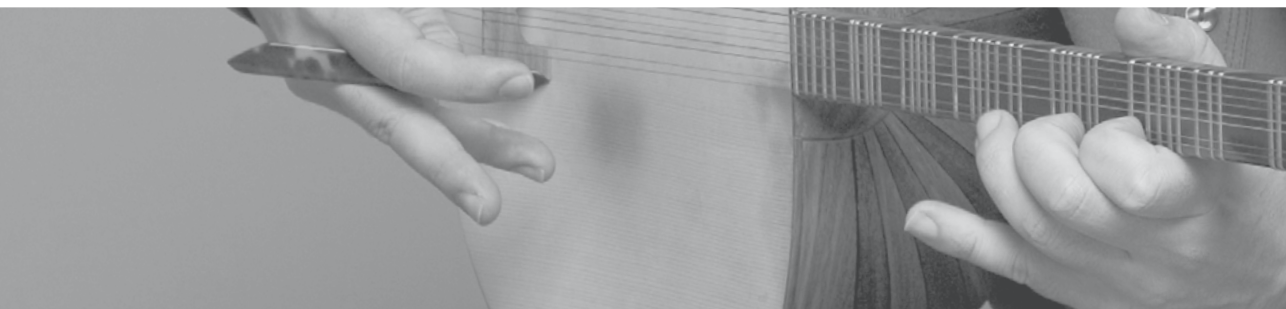
Η παρούσα έκδοση στα ελληνικά του βιβλίου του Μουράτ Αϋντεμίρ σχετικά με τα μακάμ της τουρκικής μουσικής είναι για μένα ιδιαίτερα σημαντική. Για πολλές δεκαετίες μουσικοί στην Ελλάδα έχουν επιχειρήσει να προσεγγίσουν το αντικείμενο αυτό χωρίς τη βοήθεια κάποιου κατανοητού και εύχρηστου γραπτού υλικού. Το αποτέλεσμα αυτής της έλλειψης ήταν να προκληθεί μια πολύ μεγάλη σύγχυση σχετικά με τα μακάμ, τι ακριβώς είναι και πώς λειτουργούν πρακτικά, γεγονός που εμπόδιζε πολλούς νέους μουσικούς με πραγματικό ενδιαφέρον γι' αυτά να μπορούν να βρουν κάποιο αποτελεσματικό τρόπο προσέγγισής τους. Ακόμα και στην Τουρκία όμως, όπου η γνώση σχετικά με τα μακάμ είναι πολύ πιο διαδεδομένη από ό,τι είναι στην Ελλάδα, πολλές σχετικές εκδόσεις έχουν ένα κάπως υπερβολικά «θεωρητίστικο» χαρακτήρα που δεν βοηθάει τον επίδοξο μουσικό να κατανοήσει το αντικείμενο. Αντιθέτως, το βιβλίο (καθώς και το ακουστικό υλικό με τα παραδείγματα που το συνοδεύουν) του Μουράτ Αϋντεμίρ μιλάει μια απλή και κατανοητή γλώσσα που βοηθάει το μουσικό πρακτικά και άμεσα. Σε αυτό έχει τεράστια σημασία, βέβαια, ότι ο ίδιος ο Μουράτ Αϋντεμίρ είναι ένας από τους σημαντικότερους μουσικούς της Τουρκίας σήμερα και ότι όλα όσα γράφει είναι πράγματα που τα δουλεύει στην πράξη κάθε μέρα. Με απλά λόγια, το βιβλίο αυτό δεν είναι για το ράφι της βιβλιοθήκης ενός ακαδημαϊκού, είναι να το έχει μαζί του ανά πάσα στιγμή ένας ενεργός μουσικός ή δάσκαλος μουσικής. Κατά την άποψή μου, αυτό είναι και το σημαντικότερο τεκμήριο της αξίας του.

Ross Daly

Περιεχόμενα

9	Πρόλογος της μεταφράστριας
11	Λίγα λόγια για το βιβλίο
15	Εισαγωγή στην κλασική τουρκική μουσική
21	Τα τουρκικά μακάμ

31	Ραστ	85	Νιχαβέντ
34	Ρεχαβί	87	Νεβεσέρ
36	Πεντζγκιάχ	89	Σενταραμπάν
40	Πεσεντιντέ	94	Ατζέμ & Ατζέμ κιουρντί
43	Σουζιντιλαρά	99	Ατζέμ Ασιράν
47	Μαχούρ	102	Φεραχφεζά
51	Ζαβίλ	106	Ουσάκ
54	Νικρίζ	109	Μπεγιατί
57	Σεγκιάχ	112	Μπεγιατί αραμπάν
60	Μουστεάρ	115	Καρτσιγιάρ
62	Σεγκιάχ μαγιέ	118	Νεβά & Ταχίρ
63	Ντουγκιάχ μαγιέ	124	Χουσεϊνί & Μουχαγιέρ
64	Σαζκιάρ	129	Χουσεϊνί ασιράν & Μουχαγιέρ κιουρντί
67	Χουζάμ	133	Ντίλκες χαβεράν
70	Σουζινάκ & Ζιργκιουλελί σουζινάκ	136	Κιουρντί
75	Χιτζαζκιάρ	138	Μουχαγιέρ σουνμπουλέ
78	Κιουρντιλί χιτζαζκιάρ	141	Γκερντανιέ
82	Μπουσελίκ		

144	Γκιουλιζάρ	177	Κιουτσέκ
147	Ισφαχάν	178	Σιπίχρ
150	Νισαμπουρέκ	181	Εβίτς
152	Γιεγκιάχ & Νουχούφτ	184	Φεραχνάκ
156	Χιτζάζ	187	Εβτσαρά
160	Σουλτανί γιεγκιάχ	190	Τσαργκιάχ
163	Σεχνάζ	192	Σαμπά
168	Χισάρ	195	Μπεστενιγκιάρ
171	Χισάρ μπουσελίκ	198	Σεβκεφζά &
174	Σουζιντίλ		Σεβκ-ού ταράμπ

205	Τα ουσούλ
210	Γλωσσάρι
212	Βιβλιογραφία
213	Ευρετήριο
214	Περιεχόμενα ακουστικού υλικού

Πρόλογος της μεταφράστριας

Η κλασική οθωμανική/τουρκική μουσική είναι μια σπουδαία μουσική παράδοση η οποία αναπτύχθηκε στον κύκλο του παλατιού, στους μεβλεβηχανέδες και στους τεκκέδες –τα μοναστήρια των θρησκευτικών αιρέσεων–, στους μεϋχανέδες –τις ταβέρνες του 19^{ου} αιώνα–, αλλά και αργότερα στη ραδιοφωνία. Αναφέρεται ένας μεγάλος αριθμός συνθετών –Τούρκοι, Ρωμιοί, Αρμένιοι, Πέρσες, Εβραίοι– κι ένα ευρύτατο ρεπερτόριο.

Ο Μουράτ Αϊντεμίρ ανήκει στη νεότερη γενιά μουσικών της παράδοσης αυτής. Συγκαταλέγεται, δε, στους σημαντικότερους δεξιότεχνες του τανμπούρ. Με συναυλίες σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου, από τα πρώτα κιόλας χρόνια της μουσικής του σταδιοδρομίας, έχει συνεργαστεί με αναρίθμητους Τούρκους και ξένους μουσικούς, ενώ έχει ευρύτατη δισκογραφία. Προπάτων, όμως, είναι περιζήτητος δάσκαλος.

Επέλεξα να μεταφράσω το συγκεκριμένο βιβλίο, γιατί παρά το γεγονός ότι στην Ελλάδα είναι πλέον αρκετοί αυτοί οι οποίοι ενδιαφέρονται για τη μουσική της ευρύτερης Ανατολικής Μεσογείου και συγκεκριμένα για την τουρκική μουσική, η βιβλιογραφία στα ελληνικά είναι αρκετά περιορισμένη. Το βιβλίο του Μουράτ Αϊντεμίρ είναι πρακτικό, γραμμένο με σαφήνεια και σε γλώσσα κατανοητή. Λύνει, επιτέλους, το μυστήριο γύρω από το σύστημα των μουσικών τρόπων και απλοποιεί τη δυσνόητη μέχρι τώρα θεωρία. Κι αυτό συμβαίνει γιατί είναι ένα βιβλίο γραμμένο από έναν μουσικό, ο οποίος γνωρίζει άριστα τις δυσκολίες τόσο της θεωρίας, όσο και της πράξης.

Ο συγγραφέας στο βιβλίο του παρουσιάζει εξήντα μακάμ. Επιλέγει μακάμ «λειτουργικά», αυτά δηλαδή που παίζονται αυτή τη στιγμή από τους μουσικούς στην Τουρκία, ενώ για κάθε ένα από αυτά δίνει βασικά στοιχεία δομής (βάση, τετράχορδα, πεντάχορδα, δεσπόζοντες φθόγγους, καταλήξεις, μελωδική πορεία κ.λπ.). Επιπλέον, χωρίς να μένει σε αυστηρούς μόνο κανόνες, παραθέτει γνώσεις που ο ίδιος έχει διδαχτεί από σπουδαίους δασκάλους, αλλά και την πολύτιμη εμπειρία του όσον αφορά στην κίνηση, τις φράσεις των μακάμ, καθώς και την τεχνική παιξίματος του τανμπούρ.

Το ακουστικό υλικό που συνοδεύει την έκδοση περιλαμβάνει αυτοσχεδιασμούς του συγγραφέα, αλλά και συνθέσεις κλασικής τουρκικής μουσικής τις οποίες ερμηνεύει ο ίδιος. Τα μουσικά παραδείγματα λειτουργούν αντιστικτικά με το θεωρητικό μέρος, οι αναλύσεις, δε, αυτών συμβάλλουν καθοριστικά στην συνολική κατανόηση του θέματος. Σε κάθε περίπτωση, τόσο οι καταγραφές όσο και οι αναλύσεις δεν είναι λεπτομερείς. Άλλωστε, όπως ο ίδιος σημειώνει, βασικό του μέλημα αποτέλεσε η συγγραφή ενός εύχρηστου οδηγού, ο οποίος μεταξύ άλλων θα έδινε βάρος και στην εκπαίδευση της ακοής.

Κλείνοντας, θα πρέπει να σημειώσω ότι η παρούσα έκδοση δεν αποτελεί πιστή μετάφραση του αγγλικού κειμένου, καθώς περιλαμβάνει σε μεγάλο βαθμό επιπλέον υλικό και διορθώσεις που συμπεριέλαβε αργότερα ο συγγραφέας. Επιπλέον, όσον αφορά σε θέματα αναγραφών, με κεφαλαία αποδίδονται τα χρώματα και τα μακάμ (π.χ. Ατζέμ, μακάμ Ατζεμασιράν), ενώ με πεζά τα τετράχορδα/πεντάχορδα, αλλά και οι φθόγγοι της τουρκικής μουσικής (π.χ. ραστ, ντουγκιάχ).

Το βιβλίο του Μουράτ Αϊντεμίρ αυτό είναι το πρώτο που μεταφράζεται στα ελληνικά για τη θεωρία των μακάμ. Είμαι σίγουρη ότι θα αποτελέσει ένα πολύτιμο εκπαιδευτικό εγχειρίδιο και κυρίως θα εμπνεύσει μουσικούς από διαφορετικές παραδόσεις.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον Μουράτ Αϊντεμίρ για την όλη συνεργασία, καθώς και τους δύο εκδότες σε Ελλάδα και Τουρκία –κ. Νίκο Θερμό και κ. Φερρούχ Γκεντσέρ αντίστοιχα- για την εξαρχής εμπιστοσύνη. Τέλος, ευχαριστώ ιδιαίτερα το σύζυγό μου Χάρη Λαμπράκη, ο οποίος απάντησε όλες τις απορίες μου και συνέβαλε καθοριστικά στην τελική διαμόρφωση του ελληνικού κειμένου.

Σοφία Κομποτιάτη

Νοέμβριος 2012

Μακάμ Ρεχαβί

βάση | Ραστ (σολ)

δεσπόζων φθόγγος | Κύριος δεσπόζων φθόγγος είναι το νεβά (ρε), πάνω στο οποίο γίνεται μισή κατάληξη με Ραστ και Μπουσελίκ. Δευτερεύων δεσπόζων φθόγγος είναι το ντουγκιάχ (λα), η βάση του μακάμ Μπεγιατί, πάνω στο οποίο γίνεται μισή κατάληξη με Ουσάκ

μελωδική πορεία | Ανιούσα - κατιούσα

προσαγωγέας | Ιράκ (χαμηλό φα #)

οπλισμός | Σεγκιάχ (σι ♭), εβίτς (φα #), ενίοτε και ατζέμ (φα)

δομή | Το μακάμ Ρεχαβί αποτελεί συνδυασμό των μακάμ Ραστ και Μπεγιατί

Κλίμακα μακάμ Μπεγιατί

4χορδο ουσάκ από θέση 5χορδο μπουσελίκ από νεβά

4χορδο ουσάκ από θέση 5χορδο χιτζάζ από νεβά 4χορδο κιουρντί από μουχαγιέρ

Κλίμακα μακάμ Αραμπάν από νεβά

Κλίμακες μακάμ Ραστ

4χορδο ραστ από γιεγκιάχ 5χορδο ραστ από θέση 4χορδο ραστ από νεβά

επέκταση

4χορδο ραστ από γιεγκιάχ 5χορδο ραστ από θέση 4χορδο μπουσελίκ από νεβά

επέκταση

Κλίμακα μακάμ Ραστ με ατζέμ

Ονόματα φθόγγων

Γιεγκιάχ, χουσεϊνί ασιράν, ιράκ, ραστ, ντουγκιάχ, σεγκιάχ, τσαργκιάχ, νεβά, χουσεϊνί, εβίτς, γκερντανιέ. Ντουγκιάχ, σεγκιάχ, τσαργκιάχ, νεβά, χουσεϊνί, ατζέμ, γκερντανιέ, μουχαγιέρ.

Επέκταση

Όπως το μακάμ Ραστ, το μακάμ Ρεχαβί εκτείνεται με τετράχορδο ραστ μέχρι το γιεγκιάχ (χαμηλό ρε). Αυτό το άνοιγμα είναι αρκετά σύνηθες.

Μελωδική πορεία

Η μελωδική ανάπτυξη ξεκινά με το μακάμ Μπεγιατί. Μετά τη μισή κατάληξη στο δεσπόζοντα φθόγγο νεβά (ρε), ακολουθούν ημιτελείς καταλήξεις των μακάμ Ραστ και Μπεγιατί. Το μακάμ κατεβαίνει μέχρι το γιεγκιάχ (χαμηλό ρε). Η τελική κατάληξη γίνεται στο μακάμ Ραστ συχνά με τη χρήση του Ατζεμί ραστ, κοινό χαρακτηριστικό και των δύο μακάμ, τόσο του Ραστ όσο και του Μπεγιατί.

CD1 ~ 03

Αυτοσχεδιασμός σε μακάμ Ρεχαβί

19' Ο αυτοσχεδιασμός ξεκινά με Ραστ από γιεγκιάχ (χαμηλό ρε). Αυτή είναι η πιο χαρακτηριστική φράση του μακάμ Ρεχαβί. Η πρώτη πλήρης κατάληξη παίζεται με Ραστ από ραστ (σολ).

38' Η μελωδική ανάπτυξη συνεχίζει με Ραστ από ραστ (σολ). Η πρώτη μισή κατάληξη πραγματοποιείται με Μπουσελίκ από νεβά (ρε).

48' Έμφαση στο ντουγκιάχ (λα). Παίζονται ημιτελείς καταλήξεις με Χιτζάζ από νεβά (ρε) και Νικρίζ από τσαργκιάχ (ντο).

49'-1:32' Η μελωδική ανάπτυξη συνεχίζει με το μακάμ Ραστ. Γίνεται πλήρης κατάληξη στο ραστ (σολ) με Ραστ, με συχνές κατιούσες κινήσεις στο γιεγκιάχ (χαμηλό ρε).